Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 788 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktaranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati 10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna

Yashil iqtisodiyotga oʻtishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati 16
Gulnora Abdurahmonova

Oʻzbekistonda “yashil” iqtisodiyotga oʻtish muammolari va uni bartaraf etish yoʻllari 22
S. R. Topildiyev

Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi 28
Muratova Shohista Nimatullayevna

Green Economy in Tourism in Uzbekistan 32
Alieva Makhbuba Toychievna

Инновационные подходы в сельском туризме: “Зеленые маршруты” 36
Голышева Елена Вячеславовна

Mamlakatimizda “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yoʻnalishlari 42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloyevich

Toʻqimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari 47
A.Yu. Mardanov

Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari 52
A’zamov Saidakbarxon Avazxon oʻgʻli

Oʻzbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish 57
Abdullayev Elyorbek Odiljon oʻgʻli

Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining oʻrni 62
Akbarov Akmalxon Akrom oʻgʻli

Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash koʻrsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlari 66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich

Iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashda “yashil” iqtisodiyot va uning ayrim masalalari 70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta’minlashda qishloq xoʻjaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va oʻziga xos xususiyatlari 74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich

Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati 78
Butanova Dilnoza Rustamovna

Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta’siri 83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna

Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qoʻllanilishi 95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon oʻgʻli

Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning oʻrni 101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi

Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari 104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich

Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari 110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich

Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi 113
Mahamatova Maftuna

Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik koʻrsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari 119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari 124
Said Po'latov Maxamedovich

Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry 128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li

Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar 135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi

O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni 142
Toshmurod Kulmanov

Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari 147
Tursunova Dilnavo Islomovna

Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish 150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi

Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari 159
Allayor Norboyev Ismoilovich

Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish 162
Boltayev Abror Sayitmuradovich

Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari 168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich

Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish 174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich

Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari 179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov

Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Aglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida 185
Raximbayev Akmal Azatboyevich

Korxonalarni boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari 190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

Globallashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish 195
Salimov Dilshodbek Davronovich

To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi 199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich

Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari 203
Nilufar Umarova

O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili 207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li

Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili 213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari 220
Meliyev Isroil Ismoilovich

Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar 227
Melikov Otabek Maxmadiminovich

Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni 232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich

Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar 237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna

Задачи предмета «русского языке» на современном этапе 243
Адилова Солияхон

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati 247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li

Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari....252
Gapparov Azim Qayumovich

O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri....258
Isayev Atabek Djurabayevich

Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market....266
Jurabek Sobirov

Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili....270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich

Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli 276
Mamadiyorova Dilorom Ravshon qizi

Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili....280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna

Improving Internal Control System 287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li

Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMlar veb-saytlari samaradorligini oshirish....291
Musayev Bekjon Shukurillayevich

Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish 298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari....302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li

Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari....306
N. B. Yahyoxonov

Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili....311
Nazarova Muslima Nazarovna

Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlari....317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich

Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari....322
Olimova Nodira Xamrakulovna

O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar 329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li

O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari....333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li

Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi 338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li

Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari....341
Raxmanov Mexridin Sindarovich

Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati....345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish....350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li

Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar....355
Samandarova Gulxayo Abdukarim qizi

Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari 359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li

To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati 363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna

Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiytlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi 367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане 373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich

Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts 379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich

Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar 384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich

Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari 391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi

Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 396
Xusanov Ulugbek Nishanovich

Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari 402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna

O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari 405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi

Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров 408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна

Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari 412
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li

Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari 416
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich

Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан 420
Адашов Гайрат Рустамович

Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi 424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna

Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане 432
Б. А. Хакимов

Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции 438
Бабаева Гузаль Яшиновна

"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgani imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida 444
Davlayev G'olib Ashurovich

Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili 447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich

Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri 452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich

O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish 457
Jonuzokov M. K.

Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish 461
Ismailov Allayor Rashidovich

Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции 465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович

Iqtisodiyotni globallashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish 471
Kalandarova Nargiza Narimanovna

Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения 475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна

Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях 478
Киличев А. А.

Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish 485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане 490
Курпаяниди Константин Иванович

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish 497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi

Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar 502
Muxlisa Muxitdinova

Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана 505
Наимов Шахрух

Определение специфических особенностей и факторов вляющие на процесс внедрения междурнародных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан 509
Хайдаров Зохир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохир Зода

Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli 514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova

Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма 521
Пулатова Сурайё Юлдашевна

Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе 525
Рахимова Гавхар Ойбековна

O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli 530
Saidova Subhinigor Azizovna

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari 535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li

Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari 541
Umirov Xurshid Islomovich

Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari 545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna

"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии 549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович

Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия 555
Хамдамов С. Ф.

Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish 562
Xasanova Nafisa Shavkatovna

Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish 566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi

Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar 572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna

Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari 578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich

Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni 583
Toyirova Amina Baxtisher qizi

Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili 588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li

Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar 592
K. Q. Tajibayev

Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике 599
Камолова Феруза Кахрамоновна

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari 603
Mirzayeva Lola Shavkatovna

Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni 607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi....612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna

Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari....620
Salixov Sherzod Abduxakimovich

Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish 625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna

Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish 628
Ostonokulov Azamat Abdukarimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich

Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi 635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li

Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari....640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov

Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста 644
Насиров Дилшод Фархадович

Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана 654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович

Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir....659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li

Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari....664
Razzakov Jasur Xamraboyevich

Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan 670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi

Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish 677
Meliqulov Abduhalil Norinovich

O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari 683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li

Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi....689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna

Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari 694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li

The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It....699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara

Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar....705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich

Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari 709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich

Mahalliy soliqlar va yig'imlarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari 713
Tuychiyev Kamoliddin

Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari 717
Yadgarov Nodir Ravshanovich

Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlari va iqtisodiy asoslari 723
Amirqulov Shuxrat Olimovich

Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari 727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari 730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o‘g‘li

Iqtisodiy o‘sishni ta’minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari 733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva

Sug‘urta faoliyatini takomillashtirishda anderrayting xizmatining o‘rni 737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

O‘zbekistonda eksportni sug‘urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo‘nalishlari 741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich

Kambag‘allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo‘naltirish 745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich

Yoqilg‘i-energetika korxonalarning moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari 749
Xusanov Qaxramon Nishonovich

Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике 753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

Эффективность программ соответствия в различных компаниях 757
Ахмедов Бехзод Ахмедович

Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте 762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович

Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles 767
Esanova Shohida Utkirovna

Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg‘or xorij tajribalari 774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich

Paxta-to‘qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish 781
Toshpo‘latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o‘g‘li

MINTAQALARNING EKOLOGIK-IQTISODIY XUSUSIYTLARI VA ULARNING BARQAROR RIVOJLANISH BILAN BOG'LIQLIGI

Toshboyev Muzaffar Muxtorovich
Toshkent Amaliy fanlari universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiytlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi o'rganilgan bo'lib, unda "barqaror tarqqiyoit" tushunchasi uni iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlari bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlar fikrlari o'rganilgan va tizimlashtirilgan.

Kalit so'zlar: mintaqa, barqaror rivojlanish, iqtisodiy-ekologik tizimlar, "iqlim o'zgarishi", "yashil" iqtisodiyot.

Abstract: The article examines the ecological and economic features of the regions and their connection with sustainable development. The opinions of foreign and domestic scientists on the concept of "sustainable development", its economic, social and environmental aspects have been studied and systematized.

Key words: region, sustainable development, economic-ecological systems, climate change, green economy.

Аннотация: В статье рассматриваются эколого-экономические особенности регионов и их связь с устойчивым развитием. Изучены и систематизированы мнения зарубежных и отечественных ученых понятия "устойчивое развитие", его экономические, социальные и экологические аспекты.

Ключевые слова: регион, устойчивое развитие, экономико-экологические системы, "изменение климата", "зеленая" экономика.

KIRISH

Birlashgan Millatlar Tashkiloti har yili davlatlar ishtirokida iqlim o'zgarishi muammolariga bag`ishlangan sammit o'tkazadi(Conference of the Parties COP27). Bu sammit 1992-yilda 197 davlat tarafidan BMT iqlim o'zgarishi konvensiyasiga qabul qilingandan boshlab o'tkazib kelinmoqda. Konvensiyaning asosiy maqsadi – yerning iqlim tizimiga xavfli antropogen ta'sirning oldini olishga bag'ishlangan. Birinchi COP 1995-yilda Ispaniyada bo'lib o'tgan бўлса, 2023-yilda COP 28 [1] Birlashgan Arab Amirliklarining Dubay shahrida o'tkazildi. Unda 200 ga yaqin davlat vakillari ishtirok etgan konferentsiya birinchi marta qazib olinadigan yoqilg'idan voz kechish zarurligini e'tirof etib, global hamkorlikni namoyish etdi. Bunda Xalqaro metereologiya tashkiloti ekspertlarining tavsiyasi bo'yicha yer sharida havo tempuraturasini 1,5 gradusdan oshirmaslikka va uning salbiy oqibatlariga baho berilgan [2]. O'zbekiston Respublikasi 2015-yildan keyingi davrda BMT tomonidan 2030-yilga mo'ljallangan 17 ta maqsad va 169 ta vazifalardan iborat barqaror taraqqiyot dasturini qo'llab-quvvatlab, barqaror rivojlanishning uchta sohalari (iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy) bo'yicha kompleks ishlarni olib borishini ma'lum qildi [3].

So'nggi paytlarda mintaqalarni tahlil qilishda tizimli yondashuvdan foydalanish faollashdi, bu birinchi navbatda, ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik tizimlar sifatida o'rganishda namoyon bo'ladi. Respublika mintaqalarini iqtisodiy-ekologik jihatlarini hisobga olgan holda hududiy barqaror rivojlantiish ahamiyati oshib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "...islohotlarimizning uzviyligi va davomiyligini ta'minlash maqsadida "Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari" degan tamoyil asosiy g'oya va bosh mezon sifatida kun tartibiga qo'yildi. Yangi O'zbekistonnning taraqqiyot strategiyasi milliy rivojlanishimizning yangi bosqichini boshlab beradi" [4]. Shu jihatdan, mamlakat va uning hududlarida iqtisodiy salohiyatni oshirish, hududlarda samarali iqtisodiy-ekologik tizimni shakllantirish, ishlab chiqarishning turli yo'nalishlarini rivojlantirish orqali hududlar ekologik xavfsizligini ta'minlagan holda barqaror rivojlantirish yuzasidan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hudud iqtisodiyotini barqaror rivojlanishi zamonaviy iqtisodiyotning fundamental kategoriyalaridan biri hisoblanadi. Bu holning tan olingani, anglab yetilgani va ilmiy sharhlashga bo'lgan intilish mintaqashunoslik yo'nalishining iqtisodiy fanlar tizimi doirasida mustaqil ajralib chiqishiga sabab bo'ldi (I.Tyunen[5], A.Veber, V.Kristaller [6] hamda boshqa olimlarning asarlaridan boshlab mintaqa to'g'risida iqtisodiy kategoriya sifatidagi nazariy-metodologik tasavvurlarning shakllanishiga yordami berdi.

Hozirgi paytda mavjud bo'lgan nazariy yondashuvlar va modellarni (bular A.Veberning transport xarajatlarini minimallashtirish nazariyasi, G.Xotellinning fazoviy raqobat modellarining tahlili, V.Kristallerning [6] mintaqaviy tuzilmalar nazariyasi, U.Izardning [7] mintaqalararo modellar nazariyasi va b.) batafsil tahlil qilgan holda, bozor sharoitlariga xos bo'lgan taraflariga e'tibor beramiz.

A.G.Granberg [8] fikriga ko'ra "mintaqa" deganda boshqa hududlardan o'zining bir qator belgilari bilan farq qiladigan hamda o'zining tarkibiy elementlarining birmuncha zichligi, o'zaro bog'liqligi bilan boshqa hududlardan ajralib turadigan muayyan hududni tushunadi.

V.Kistanovning fikriga ko'ra, "mintaqa" deganda integratsion kuchlar va jarayonlar o'zaro birlashib ketgan holda tashkillashtirilgan, muayyan toksonomik darajada takrorlanish rejimida amal qiladigan hududiy cheklangan iqtisodiy butunlikni tushunish zarurligi ta'kidlangan [9].

Bunday yaxlitlik bir tomondan xo'jalik yurituvchi subyektlarning mintaqa "ichida"gi o'zaro munosabatlarini, ikkinchi tomondan tegishli milliy xo'jalik komplekslari doirasida ham, bir butun global iqtisodiyot doirasida ham ko'p jihatli mintaqalararo munosabatlarni keltirib chiqaradi. Bularning hammasi hududiy raqobatchilik jarayonini paydo qiladi, mintaqalarning raqobatchilik muhitidagi rivojlanish imkoniyatlarini va ularning raqobatbardoshlilik darajasini belgilaydi.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi – kelajak avlod ehtiyojlarini inobatga olgan tarzda hozirgi zamon kishilik jamiyatining o'zaro uzviy bog'langan ekologik xavfsiz, iqtisodiy ta'minlangan, ijtimoiy muhofazalangan va institutsional birlashgan hayot tarzini shakllantirishni o'z ichiga olgan g'oyalar tizimidir [10].

Yangi rivojlanish modelini shakllanish jarayonida barqaror rivojlanish paradigmasining evolyutsiyasi "yashil" iqtisodiyot konsepsiyasi yaratilishiga olib keldi va jamiyat tabiat tizimlari bilan birga ham ohang rivojlanishi e'tirof etildi [11]. "Global "yashil" iqtisodiyot" konsepsiyasi BMTning atrof-muhit dasturi (2009-yil) doirasida taklif etildi [12].

Uning asosiy mohiyati rivojlanishni kam uglerodli iqtisodiyotni rivojlantirishga yo'naltirish va rag'batlantirishga, ekologik toza texnologiyalarni joriy etishga va ekologik talablarga javob beradigan transport vositalarini yaratishga va qo'llashga, energiya samaradorligini ta'minlashga va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq masalalarni hal etishga qaratilgan [13].

Barqaror taraqqiyot muammosi ikki asosiy yo'nalishda rivojlanmoqda: birinchisi – bu jamiyatni barqarorlik prinsiplari asosida rivojlantirish maqsadlarini belgilab olish va ularga erishishni ta'minlaydigan shart-sharoitlarni aniqlashdir; ikkinchisi – barqaror iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlovchi omillarni o'rganish [14].

Barqaror taraqqiyot deganda doimiy miqdoriy o'sish kabi tom ma'nodagi barqarorlik emas, balki ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy xususiyatlar(triada) inobatga olingan holda "nizosiz" rivojlanish nazarda tutiladi. Oxirgi vaqtda xorijda inklyuziv barqaror o'sish konsepsiyasi (inclusive sustainable growth) ancha mashhur bo'ldi. Uning asosiy qoidalari, shu jumladan, iqtisodiyot o'sishi sur'atlari va keng doiradagi ijtimoiy muammolar hal etilishi o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligi, shu jumladan jamiyatda yaratilgan daromadlarni adolatli taqsimlash, bunda aholining nochor qatlamlariga alohida e'tibor qaratish to'g'risidagi xulosa dastlab XX asr 80-yillarida olimlar tomonidan ishlab chiqildi [15].

Mintaqa iqtisodini barqaror rivojlantirish masalasiga va uning mezoiqtisodiy jihatlariga e'tibor qaratgan holda, shuni alohida ta'kidlash lozimki, bu, eng avvalo bozor iqtisodiyotiga xosdir. Bunda bazaviy shart-sharoitlar va raqobatchilik prinsiplari mezoiqtisodiy tizimlar uchun ham, mikroiqtisodiy tizimlar uchun ham asosan bir xil bo'lib qoladi, o'z vazifasini samarali ijro eta olish qobiliyati, bozordagi o'z ulushiga ega bo'lish, uni saqlab qolish va oshirish kabi jihatlar birinchi o'ringa chiqadi.

Hozirgi zamon bozor iqtisodiyoti globallashayotgan iqtisodiyotdir, u yagona, tuzilishiga ko'ra nihoyatda murakkab va nihoyatda yuqori darajadagi raqobatchiligi bilan ajralib turadigan mikro darajadagi tizimni taqozo etadi.

Ushbu tizimning yuzaga kelishi va parametrik xarakteristikalari bozor raqobatchiligiga ham, uning mezoiqtisodiy jihatiga ham tobora ko'proq ta'sir ko'rsatmoqda, raqobatbardoshlik hodisasi to'g'risidagi tasavvurlarning rivojlanishi va diversifikatsiyasiga yordam bermoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli va statistik tahlil, kuzatish, guruhlash, taqqoslash, ilmiy bashoratlash va mantiqiy yondashuv usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy o‘sish asosini tashkil qilgan hamda o‘tgan asrning 50-60-yillarida bir butun takror ishlab chiqarish tizimi sifatida yuzaga kela boshlagan va prognozlarga ko‘ra, XXI asrning ikkinchi o‘n yillik oxirlariga kelib, o‘zining pozitiv potensialini ishlatib bo‘ladigan texnologik tizimning kelajakda muqarrar ravishda boshqasiga almashinishi obyektiv tarzda asimmetriyaning o‘sishiga (bu jarayon, shu jumladan, an’anaviy texnologiyalarning nisbatan qadrsizlanishi bilan qo‘shilib keladigan “megatexnologiyalar” deb ataluvchi texnologiyalarning tarqalishi hisobiga ham sodir bo‘ladi) olib keladi.

Umuman olganda, M.Porterning nazariy qarashlarida, “...jahon iqtisodiyoti sharoitida raqobatdagi barqaror ustunliklar ko‘p hollarda va ko‘proq darajada mahalliy ko‘rinishga ega bo‘lib, yuqori darajada ixtisoslashgan kasbiy malaka va bilimlar, institutlar, raqiblar, o‘zaro bog‘langan iqtisodiy faoliyat turlari, shuningdek, muayyan mamlakat yoki mintaqadagi tajribali iste’molchilarning bir yerda to‘planishidan yuzaga keladi. Geografik, madaniy va tashkiliy jihatdan yaqinlik axborotdan maxsus foydalanish imkoniyati, alohida munosabatlar, axborotga to‘liq ega bo‘lish, samarali rag‘batlantiruvchi omillarning yuzaga kelishi, ko‘plab afzalliklarni ta’minlab beradi Geografik holat, avvalgi o‘n yilliklardagidan boshqacharoq ma’noda bo‘lsa-da, XXI asr chegarasida ham o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda” [16].

A.Nizomovning fikriga ko‘ra, “...iqtisodiyotni mintaqaviy boshqarishning asosini mintaqaviy takror ishlab chiqarish jarayoni tashkil etadiki, u, bir tomondan, ijtimoiy takror ishlab chiqarishning tarmoq tizimlari sifatida belgilansa, boshqa tomondan, yakka-yakka takror ishlab chiqarish jarayonlarining korxona darajasidagi integratsiyasi sifatida belgilanadi, bu esa, o‘z navbatida, mintaqa iqtisodiyotining kompleks rivojlanishi uchun shart-sharoitlarni belgilab beradi” [17].

P. Krugmanning fikriga ko‘ra, iqtisodiyotni barqaror rivojlanishiga tavsif berganda, sektoral “...tuzilma (xizmatlarning ahamiyatini sanoatga qaraganda ko‘tarish), innovatsiyalar, hududning qaror qabul qilishda ishtiroki, yuqori texnologik ishlab chiqarish va yuqori malakali ishchi kuchining konsentratsiyasi (ishchi kuchining yashash va faoliyat ko‘rsatish muhiti va xizmatlarga nisbatan o‘ziga xos talab bo‘lgan holda), aholi daromadlari va bandlik darajasi va boshqalar kabi parametrlar bilan ish ko‘rish lozim bo‘ladi” [18]. B. Singx raqobatbardoshlikning sanoat va chakana savdoda yalpi qo‘shimcha qiymat hamda biznes-xizmatlarning yalpi qiymati kabi jihatlariga e’tibor qaratadilar [19]. I.Begg o‘zining ilmiy izlanishlarini aholining yashash darajasi indikatorlari bilan to‘ldirilgan ishlab chiqarish unumdorligi va bandlikka qaratadi [20].

M.Porterning [16] ilmiy izlanishlari natijasi shuni ko‘rsatadiki bunda, firmalar uchun raqobatda ustunlikni yaratishda mintaqaning roli muhim bo‘libgina qolmay, balki u, “mintaqaviy romb” hosil qiladigan to‘rtta o‘zaro bog‘langan yo‘nalishlar (determinantlar) bo‘yicha tadqiq etilishi lozim. Bular: omillar parametrlari; talab shartlari; turdosh sohalar; firmalar strategiyalari, ularning tuzilishi va raqobatchiligidir.

Mintaqaning raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishi shu mintaqada joylashgan firmalarning raqobatbardoshligiga bog‘liq ekan, uning ta’minlanishi zarur bo‘lgan shart-sharoitlarning taqdim etilishiga, ushbu hududda faoliyat ko‘rsatayotgan mikroiqtisodiy subyektlar raqobatbardoshligining qo‘llab-quvvatlanishiga bog‘liq. Biroq ushbu korxonalarni mintaqaga jalb qilish va keyinchalik ularni hududda faoliyat ko‘rsatishi uchun firmalarga ularning raqobatbardoshlik muhitini yaratib berish zarur. “Barqaror rivojlanish” tushunchasining megodarajaga nisbatan qo‘llab sharhlaydigan bo‘lsak, u iqtisodiy olimlarning ilmiy tadqiqotlarida turlicha talqin qilinayotgan “hududiy raqobatchilik” tushunchasiga to‘la mos keladi. Ba’zi bir hollarda “..mintaqalar raqobatbardoshligi odatda mamlakat barqaror rivojlanishi bilan birga qaraladi va ishsizlikni imkon darajasida pasaytirish hisoblanadi [20].

Hududlar quyidagi barqaror ikkita asosiy o‘zaro bog‘liq jihatni aniqlab olish mumkin:

- tarmoq (iqtisodiy faoliyatning alohida sohalarida kechadigan raqobat);
- integral (mezoiqtisodiy shart-sharoitlarning, ya’ni eng samarali ijtimoiy takror ishlab chiqarishni joylashtirish va tashkil etish nuqtai-nazaridan eng maqbul muhitning o‘ziga xos raqobati, bu raqobat investitsiyalar, yuqori texnologiyalar, “inson kapitali” va boshqalarda yaqqol namoyon bo‘ladi).

Mintaqa iqtisodiyotida iqtisodiy barqaror rivojlanishning global, mintaqaviy va hududiy darajalari aniqlanadi. Iqtisodiy barqaror rivojlanish makro va mezoiqtisodiy shart-sharoitlarning jami yig‘indisi, hududiy mahalliylashgan tizimlarning rivojlanishi va transformatsiyasi avvaldan belgilab berar ekan, uning ko‘rinishi o‘zgaruvchan va chegaralangan bo‘ladi. Shuning uchun, uning qisqa, o‘rta va uzoq muddatli turlarga ajratish mumkin (1-rasm).

Xulosa qilib aytish mumkinki, mintaqaviy iqtisodiy siyosatni oqilona boshqarish, bunda asosan mamlakatimiz hududlarini geologik jihatdan o‘rgangan holda bir sohaga jalb qilish muhim deb hisoblaymiz.

Shuningdek, mintaqaning raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishi shu mintaqada joylashgan firmalarning raqobatbardoshligiga bog‘liq ekan, uning ta’minlanishi zarur bo‘lgan shart-sharoitlarning taqdim etilishiga, ushbu hududda faoliyat ko‘rsatayotgan mikroiqtisodiy subyektlar raqobatbardoshligining qo‘llab-quvvatlanishiga bog‘liq. Biroq ushbu korxonalarni mintaqaga jalb qilish va keyinchalik ularni hududda faoliyat ko‘rsatishi uchun firmalarga ularning raqobatbardoshlik muhitini yaratib berish zarur.

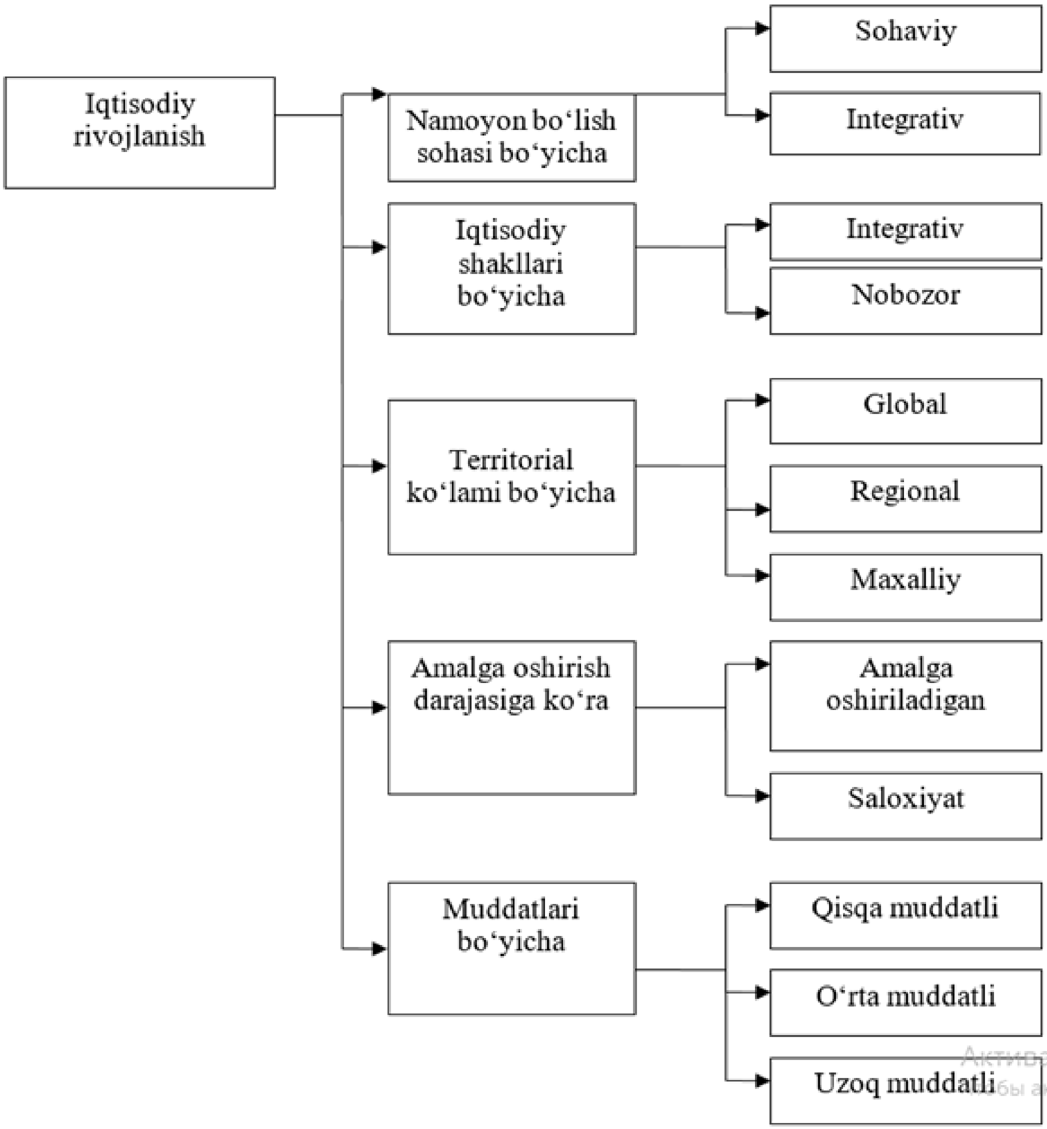

1-rasm: Mintaqa iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini tasnifi[1]

Xozirgi paytda jahon iqtisodiyotining rivojlanishi yangi modelini yaratish va tatbiq etishda, mamlakatlarning modernizatsiya jarayonlarini jadallashtirish bilan bog'liq tadqiqotlarda global ekologik o'zgarishlar hisobga olinmoqda va "Yashil" iqtisodiyot shakllanishi ustuvor maqsad etib qo'ymoqda [21].

Islohotlarni yanada chuqurlashtirish va erkinlashtirish, barqaror rivojlanishga erishishda ko'p jihatdan mamlakat ichki mintaqalari taraqqiyotiga ustuvor ahamiyat berilmoqda. Hozirgi davrda ishlab chiqarishni to'g'ri hududiy tashkil qilish, mintaqalarning tabiiy-iqtisodiy resurslaridan samarali foydalanish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Barqaror rivojlanishning ilmiy-nazariy asoslari hanuzgacha umume'tirof etilgan tarzda ochib berilmagan. Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib biz tadqiqotchi M.Adilovaning fikriga qo'shilamiz, uning fikricha barqaror rivojlanish, makro, mezo va mikro darajada dinamik rivojlanish maqsadida jamiyatning xususiyat, mohiyat va tarkibiy qarashlar tizimi bo'lib, u global, mintaqaviy va milliy miqyosdagi jamiyatning iqtisodiy ta'minlangan, ijtimoiy muhofazalangan, ekologik xavfsiz jamiyatning hayot tarzidir [22].

Mintaqalar barqaror rivojlanish iqtisodiy-ekologik jihatlari quyidagi maqsadlarda amalga oshirilishi lozim:

- hozirgi va kelajak avlodlar uchun barqaror rivojlanishning teng imkoniyatlarini ta'minlash;
- ishlab chiqarish kuchlarining tuzilishi va joylashishi tabiat rssurslari holati bilan muvofiq kelishini o'z vaqtida ta'minlash;
- ishlab chiqarishni rivojlantirish va joylashtirishning eng samarali yo'nalishlarini belgilash;

1 Ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish asosida muallif tomonidan tuzilgan.

- tabiiy resurslardan ratsional foydalanish va ularni takror ishlab chiqarish bo‘yicha tadbirlar tuzilmasini, hajmini va joylashishini asoslash;
- resurslardan foydalanish, ularni asrash, yaxshilash, muhofaza qilishda ilmiy-texnika taraqqiyotining asosiy yo‘nalishlarini aniqlash;
- xomashyo va chiqindilardan majmuali foydalanish tadbirlarini asoslash;
- aholining yashashi, faoliyati, dam olishi uchun normal sharoitni ta’minlash, hududlarning ratsional ekologik infratuzilmasini tashkil etish.

XULOSA

1) iqtisodiyotni modernizatsiya qilishda ishlab chiqarishni to‘g‘ri tashkil qilish, mintaqalarning yer-suv, mineral xomashyo va mehnat resurslaridan samarali foydalanish dolzarb masalalardan hisoblanadi. Barqaror Rivojlanish Maqsadlari (BRM) BMT boshchiligidagi uzoq, ko‘p tarmoqli va ishtirokchi jarayon tomonidan ishlab chiqilgan maqsadlardir. Shu bois, tabiiy resurslardan maqsadga muvofiq foydalanish, ularni asrash va muhofaza qilish dunyoning barcha mamlakatlari va mintaqalari barqaror rivojlanishining asosiy shartidir;
2) hudularning iqtisodiy salohiyatidagi tafovutlar bir qator obyektiv sabablar – bozor islohotlarining dastlabki davridagi mintaqaiy rivojlanish darajasi, mintaqaning innovatsion jozibadorligi, infratuzilma darajasi va boshqa omillar bilan izohlanadi;
3) respublikamizda mintaqalar iqtisodiyotini samarali tashkil qilish, ya’ni, xomashyo ishlab chiqarishga qaratilganlikni bartaraf etish, ishlab chiqarish-texnologik qayta qurish, shuningdek, hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, infratuzilmasini takomillashtirish, xizmat ko‘rsatish, turizm sohalarini rivojlantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kengaytirish maqsadga muvofiq;
4) hududiy taraqqiyotning umumiy darajasi, hudud iqtisodiyoti asosiy tarmoqlarining holati, hududning moliyaviy holati, Investitsion faollik, aholi daromadlari darajasi, bandlik va mehnat bozori, ijtimoiy soha holati, ekologik vaziyat hududiy diagnostika ko‘rsatkichlari va shular asosida hududlar reytingini hamda rivojlanish indeksini aniqlash, metodologiyasini takomillashtirish imkonini beradi. Murakkab ekologik vaziyatli hududlarni davlat tomonidan qo‘llab quvvatlanishining xorijiy tajribasi va mintaqa rivojlanish strategiyasini shakllantirish asosida hududlar iqtisodiy barqarorligini ta’minlash vositalarini chuqur tadqiq etishni talab etadi;

- barqaror rivojlanishning maqsadlari aholi turmush darajasini oshirishga qaratilgan. Bular:
- qashshoqlikni har qanday shakllarini keng masshtabda bartaraf etish;
- ocharchilikni tugatish, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash, ovqatlanish ratsionini yaxshilash hamda qishloq xo‘jaligining barqaror rivojlanishiga ko‘maklashish;
- har qanday yoshda sog‘lom turmush tarzini ta’minlash va farovonlikni oshirish;
- umumqamrovli va adolatli sifatli ta’limni ta’minlash hamda barchaga butun umri davomida ta’lim olish imkoniyatini rag‘batlantirish;
- gender tenglikni ta’minlash va barcha xotin-qizlarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirish;
- samarali bandlikni oshirish va hamma uchun munosib ish bilan ta’minlash asosida barqaror va umumqamrovli iqtisodiy o‘sishga ko‘maklashish;
- shahar va qishloqlarning ochiqligi, xavfsizligi, yashash uchun qulayligi va barqarorligini ta’minlash kabi maqsadlardir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. https://www.un.org/ru/climatechange/cop28
2. https://www.un.org/en/climatechange/cop27
3. www.trend.az/casia/uzbekiston/2438516.htm
4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. –T.:”O‘zbekiston” nashiryoti. –2021-y. –461 b.
5. Тюнен И.Г. Изолированное государство. Москва, Экономическая жизнь.,
6. Вебер, А., Хоутеллінг, Г., Кристаллер, В., Куклінський, А., & Робсон, П. Теоретико-методологічні основи регіоналістики.
7. Izard U. Methods of Regional Analysis: Introduction to the Science of Regions. Moscow: Progress. – 1966.
8. Гранберг.А. Основы региональной экономики. –М.: ГУВШЭ, –2000. –с.589.
9. Кистанов В., Копылов Н. Региональная экономика России. М.: Финансы и статистика.–2002, –с.584.
10. Nigmatov A Barqaror rivojlanish va uning tizimli indikatorlari //Monografiya. –T.: Spectrum Media Group. – 2015. – T. 120.
11. Перелет Р. А. Направления стратегии “зеленого роста”.//rospromeco.com/expertnoe-mnenie/28-analytic/expertnoe-mnenie.

12. Глобалный зеленый новый курс. Доклад, ЮНЕП, 2009.
13. Isadjanov A.A. Barqaror iqtisodiy rivojlanishning ekologik jihatlari. Monografiya. –TDIU. Ilmiy tadqiqot markazi. –2020. 137-138 b.
14. Lyaskovskaya Ye.A. Vestnik Bashkir State Agrarian University, –2017, no. –4 (44), pp. –137- 145.
15. Pakhomova N.V., Rikhter K.K., Malyshkov G.B. Inclusive sustainable development: priorities, indices, international experience, potential of coordination with reindustrialization model. Problems of modern economics, 2014, no. 3(51), pp. 15-24. (in Russ.)
16. Портер М. Международная конкуренция. – Москва: Международные отношения, –2005. – 859 с.
17. Nizamov A.A. Mintaqa iqtisodiyotini tarkibiy jihatdan takomillashtirish yo'llari (Buxoro viloyati misolida): I.f.f.d. (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – T.: O'MU, 2021. – 58 b.
18. Krugman P. Geography and Trade, Gambridge MIT Press,1991
19. Kresl P.K., Singh B. Competitiveness and the Urban Economy // Urban Studies. 1999. Vol. 36. –№ 5-6.
20. Begg I., van der, Braun E. Urvan Competitiveness, Marketing and the Need for Organising Capacity // Urban Studies. 1999. Vol. 36. № 5 – 6.
21. Entrepreneurship and Local Economic Development Policy. OECD Publication Service, Paris, 2003.
22. Адилова M.T. O'zbekiston mintaqalarini barqaror rivojlantirishning iqtisodiy-ekologik jihatlari// 08.00.12 "Mintaqaviy iqtisodiyot" Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan Автореферати
23. Bloomberg NEF and United Nations Environment Programme (UNEP), REN21. Renewables 2020 Global status report. –Paris-2020. –P. 166.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar koʻchirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna boʻlishingiz mumkin. Obuna boʻlgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga toʻlov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida joʻnatishingizni soʻraymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga joʻnatamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulugʻbek tumani
Kumushkon koʻchasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

Oʻzbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan roʻyxatdan oʻtkazilgan.